

Planprogram kommunedelplanen Kulturminneplan for Skaun kommune

Vedtatt i Skaun Kommunestyre 13.12.2018

Skaun kommune ● Kultur, fritid og frivillighet ● Postboks 74 ● 7358 Børsa

Telefon: 72 86 72 00
Telefaks: 72 86 72 01
Org.nr.:939 865 942 MVA

Internett/E-post:
www.skaun.kommune.no
postmottak@skaun.kommune.no

Bankgiro:
8601 38 05689
6345 06 16577 skatt

Innhold

1. Bakgrunn og innledning	3
2. Formål med kulturminneplan.....	3
3. Mål og delmål	5
4. Overordnede føringer:.....	5
5. Kartlegging og plangrunnlag	6
6. Hvor er kulturminner registrert – og hvordan samle det som allerede er registrert.....	6
7. Organisering og framdrift	6
8. Interkommunal kulturminneplan	7

"Kulturminner er fortellende spor etter menneskene i fortiden. De oppleves i den tilstanden de er i nå av menneskene i dag. Kulturminnene gir landskapet en historisk dimensjon. Sporene forteller historiske bruddstykker om aktiviteter fra de første menneskene kom til landet etter istiden til dagens flerkulturelle samfunn og levemåte. Kulturminner er alt fra den minste lille pilspiss på en gammel boplass fra steinalderen, gravrøyser og gravhauger delvis skjult av trær og busker, gammetufter etter reinnomadene i innlandet, bygninger, maskiner og teknisk utstyr som står igjen etter gruvedrift og mineralutvinning til bilen du leverte til opphugging i går. Kulturminner er alt fra kaffekoppen på bordet til kafeen på hjørnet, fra mormors symaskin til tekstilindustriens byggverk. Kulturminnene viser hvor nært landskapet, menneskene og deres virksomhet var og er knyttet sammen".

1. Bakgrunn og innledning

Kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap er viktige fellesgoder i lokalsamfunnet. De er identitetsskapende og gir oss en følelse av tilhørighet. Kunnskap om kulturminner gir mulighet for bruk og opplevelser, de er også ressurser for verdiskaping og samfunnsutvikling.

Kulturminner deles inn i to kategorier, fornminner og nyere tids kulturminner. Fornminner er automatisk fredet etter kulturminneloven. Her omfattes faste kulturminner fra før 1537, faste samiske kulturminner som er eldre enn 100 år, stående byggverk med opprinnelse i årene mellom 1537 og 1649. Nyere tids kulturminner er nyere enn 1537.

Trøndelag fylkeskommune og Riksantikvaren støtter kommuner som setter i gang arbeidet med kulturminneplaner. Skaun kommune har fått tilskudd fra Riksantikvaren. En kommunedelplan for kulturminner og kulturmiljøer vil gi kommunen større kunnskap og innsikt, og det vil være et verktøy og ressurs for undervisning, formidling, folkehelse, arealplanlegging, forvaltning og næringsutvikling.

Arbeidet med Skaun kommunes kulturminneplan vil koordineres av Regionhistoriker Ulf I. Gustafsson og det samarbeidet Skaun kommune har innledet med Orkdal og Meldal kommuner om en regionhistoriker.

2. Formål med kulturminneplan

Kulturminner er mer enn bare historiske kilder med røtter langt bak de skriftlige kildene. De er møteplasser mellom fortid og nåtid. De er håndfaste, originale og synlige spor etter tidligere menneskers liv og virke i det landskapet vi til daglig ferdes i. På denne måten blir kulturminner og kulturmiljøer viktige identitetsbærere.

Planen skal vise særpreget og mangfoldet som knytter seg til Skaun kommunes kulturminner og kulturmiljøer. I Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) «Leve med kulturminner» er ett av satsingsområdene økt kunnskap til alle. For å skape oppslutning og entusiasme om de verdiene vi har, er det viktig å spre informasjon. Gjennom god informasjon legger man også til rette for godt samarbeid mellom kommunen, frivillig kulturminnevern og eiere av kulturminner.

Kulturminnenes egenverdi

Kulturminnene og kulturmiljøene eksisterer både enkeltvis og i sammenheng med hverandre. Kulturmiljø og landskap har i de senere årene fått en større betydning, noe som viser en forståelse for den kompleksiteten objektene representerer og er en del av. I tillegg har kulturminner iboende verdier som i kraft av seg selv er kulturminnets egenverdi.

For en del kulturminner haster det med registrering og sikring slik at denne verdien ikke forsvinner.

Kulturminner gir tilhørighet

Bygninger og miljøer vi har rundt oss i det daglige er det ikke alltid vi er bevisst på. Men dersom de forsvinner ser vi ofte at de hadde noe å si for vår identitet og tilhørighet, man får et samfunn uten historisk tilhørighet. En kulturminneplan hjelper oss å identifisere disse viktige identitetsskapende markørene i lokalsamfunnet for å bedre ta vare på de.

Kulturminner i undervisningssammenheng

Kulturminnene får en enda større verdi dersom de anvendes som kilde for ny kunnskap, for formidling og for opplevelse. For å forvalte kulturarven riktig er det viktig å spre kunnskap, lett tilgang på riktig informasjon er essensielt. Som en kilde til kunnskap er kulturminner veldig viktige, og med et pedagogisk opplegg kan kulturminner være attraktive mål i undervisning, både i skole og barnehage. Det gir barn en større forståelse for historien de er en del av, og det gir økt kunnskap i lokalsamfunnet. Barn kan også være formidlere seg og ta med seg sin familie til steder de har besøkt med skolen, ettersom de vet noe om det øker interessen.

Kulturminner som folkehelseiltak

Kulturminner kan merkes og skiltes slik at de kan inngå i folkehelseiltak der man samler kulturminner på lik linje med for eksempel toppturer. Dette får folk ut i naturen, det blir litt sport i det og samtidig kan man lære noe om historien. Kulturminner kan benyttes i eldreomsorg. Livskvalitet kan øke for eldre som gjenkjenner, og som kan fortelle egne historier. Til og med i behandling av demente kan kulturminner vekke til live minner og bidra til å gi gode opplevelser.

Immateriell kulturarv

Immateriell kulturarv er levende tradisjoner og tradisjonell kunnskap som blir overført mellom folk. De håndteres først og fremst av museene. Dette saksfeltet er derfor ikke prioritert i denne planen på nåværende tidspunkt, men kan få en plass i planen gjennom prosessene eller ved en rullering av planen. Den immaterielle historien er sterkt knyttet til den materielle fordi den i så mange sammenhenger er svært viktig kildemateriale. Det vil derfor være naturlig at immateriell kulturarv inkluderes i undervisningssammenhenger.

Satsingsområder

Kulturminneplanen skal ha status som tematisk kommunedelplan og omfatte kulturminner i hele kommunen.

I denne omgang har vi valgt å ha fokus på de materielle kulturminnene og kulturmiljøer. Dette har utgangspunkt i at denne planen skal være et verktøy og legge føringer i areal og utbyggingssaker. Kulturminneplanen vil inneholde følgende satsningsområder:

- Allerede registrerte kulturminner
- Områder som er av viktighet og særegne for Skaun kommune
- Automatisk fredede kulturminner som for eksempel Skaun kirke, Husaby og bygdeborgen på Stensåsen
- Områder som er viktig i formidling av Skaun kommunes historie og som er relevante for forståelsen av kommuneidentitet.

Denne listen er imidlertid ikke uttømmende, ettersom arbeidet med å innhente informasjon om kulturminner og -miljøer og kategorisering av disse, vil fortsette også under det videre arbeidet med kulturminneplanen.

3. Mål og delmål

Hovedmål

Hovedmål med planen er å styrke kulturminnevernet i Skaun kommune

Delmål

Følgende delmål vil styre arbeidet med kulturminneplanen:

- Planen skal utformes slik at den blir et verktøy for, og legger føringer i, areal og utbyggingssaker
- Sikre et representativt utvalg av kulturminner knyttet til Skaun kommunes historie og utvikling
- Tilrettelegge for kunnskapsbygging, opplevelser og verdiskaping av kulturminner

4. Overordnede føringer:

Nasjonale føringer

- Kulturminneloven
- Plan og bygningsloven
- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (2015)
- Stortingsmelding nr. 16 (2004-2005) Leve med kulturminner
- Riksantikvarens veiledere "Kulturminner i kommuner" og "Håndbok for lokal registrering", begge revidert 2013
- Stortingsmelding nr.35 (2012-2013) Framtid med fotfeste

Regionale føringer

Sør-Trøndelag fylkeskommunes plan for kulturminneområdet – Regional plan for kulturminner 2013 – 2017 er den plan som i størst grad påvirker tiltak og føringer.

Om fylkeskommunens rolle i kulturminnearbeidet heter det i den regionale planen:

Ansvar og oppgaver i kulturminnevernet deles av flere departement og institusjoner og involverer alle forvaltningsnivåer. Miljøverndepartementet utformer den nasjonale kulturminnepolitikken, og Riksantikvaren har som direktorat under Miljøverndepartementet ansvar for gjennomføringen. Fylkeskommunen er delegert kulturminnemyndighet på regionalt nivå og ivaretar de samlede verneinteressene knyttet til kulturminner i plan- og utbyggingssaker. Fylkeskommunen har avgjørelsesmyndighet i saker som angår flere kulturminner og fører tilsyn med fredete kulturminner.

Lokale føringer

For Skaun kommunes del er det ingen tidligere kulturminneplan å vise til. Kulturminner, kulturhistoriske bygg og kulturlandskap er i liten grad vurdert samlet i vår kommune. De lokale føringene vi har i egen kommune er i dag de som ligger i reguleringsplaner, samfunnsplan og kommunens Sektorplan kultur.

Kommuneplanens samfunnsdel legger føringer for kommunens virksomhet, og sier blant annet at kommunen bør ha en lett tilgjengelig og oppdatert oversikt over kulturminner.

5. Kartlegging og plangrunnlag

Kartleggingen av aktuelle kulturminner i Skaun kommune vil skje i form av kjennskap til eksisterende kulturminner, gjennomgang av eksisterende registreringer og andre lokallhistoriske dokumenter, samt noe nyregistreringer. Skaun kommune vil i tillegg vurdere behovet for eventuelle undersøkelser og tilleggsregistreringer.

De registrerte kulturminnene og – miljøene skal deretter føres inn og kartfestes i en kommunal database med register over kulturminner og kulturmiljøer. De registrerte kulturminnene skal deretter gjennomgå og hvert kulturminne skal verdivurderes. Den kommunale databasen er åpen for innsyn. Når kulturminnene er blitt faglig vurdert, og et representativt utvalg er regulert, skal Skaun kommune gjøre de vernede kulturminnene tilgjengelige for blant annet Riksantikvaren og Trøndelag fylkeskommune gjennom digital kartfesting i den nasjonale databasen Askeladden.

6. Hvor er kulturminner registrert – og hvordan samle det som allerede er registrert

Ved utarbeidelse av en kulturminneplan vil mye av arbeidet bestå i å samle det som allerede er registrert i de sentrale registrene for kulturminner. Dette gjelder i hovedsak på følgende områder:

Sefrak-registeret

Ett landsdekkende register over eldre bygninger og andre kulturminner. Bygninger oppført før år 1900 ble registrert, foruten ruiner og en del andre kulturminner. Registreringen ble i all hovedsak foretatt på 1980 og 90-tallet og er imidlertid noe mangelfull, man må derfor være oppmerksom på at det kan mangle bygninger oppført før 1900. En registrering i SEFRAK gir ingen automatisk vernestatus eller restriksjoner. Registeret blir brukt av forvaltninga for å finne verneverdige bygninger, og i det kommunale planarbeidet.

Askeladden

Askeladden er Riksantikvarens offisielle database over fredete kulturminner og kulturmiljøer i Norge. Basen omfatter arkeologiske kulturminner som er automatisk fredet, eller som krever videre undersøkelser før fredningsstatus kan fastsettes (uavklart vernestatus), nyere tids kulturminner som er fredet, midlertidig fredet, vernet etter plan- og bygningsloven eller ansett som verneverdige.

Kulturminnesøk

Kulturminnesøk er en offentlig kartbasert nettportal som inneholder oversikt over kulturminner i Norge. Portalen administreres av Riksantikvaren. Kulturminnesøk viser informasjon om kulturminner registrert i Askeladden, og inneholder i tillegg nyere tids kulturminner registrert av kommuner og av publikum.

Videre vil det kunne være aktuelt å hente inn informasjon også fra Digitalt museum, Arkivportalen, Immateriellkulturarv.no, Universitetsmuseenes samlingsportaler, Nasjonalbiblioteket og Primus.

7. Organisering og framdrift

Det er Kultur, fritid og frivillighet som sammen med Teknisk kontor har ansvaret for planprosessen. Arbeidet vil gjennom hele planprosessen bli løftet fram i et tverrfaglig arbeid. Videre vil det være

nødvendig at det i hele planprosessen trekkes inn erfaringer og kompetanse fra Skaun historielag og fra andre frivillige.

Styringsgruppe

Styringsgruppe for arbeidet vil være noe todelt. Det vil etableres ei styringsgruppe lokalt i Skaun kommune bestående av enhetsleder for Kultur, fritid og frivillighet, enhetsleder for Teknisk kontor, saksbehandler på Planavdelingen og Regionhistoriker. Representant for Skaun historielag vil bli invitert inn i denne gruppa. Gruppa skal ha den overordnede styringen av planarbeidet fram til planen kommer opp til politisk behandling.

Referansegruppe

Referansegruppa vil være Helse, oppvekst og kulturutvalget. Mandatet til gruppa er å definere hva som er politisk relevant i planen og ikke spesifikk knyttet til innholdet i planen. Referanse-gruppa vil bli informert underveis i planarbeidet og kunne komme med innspill til planen.

Fremdriftsplan

Reglene i Plan- og bygningsloven § 11. innebærer at planprosessen deles inn i følgende faser:

- Politiske behandling av planprogram – høsten 2018
- Høring og offentlig ettersyn av planprogram – høsten 2018
- Politisk fastsetting av planprogram – høsten 2018
- Folkemøter - registreringer og strukturering av materiale - våren 2019
- Utarbeidelse av planforslag – 2019.
- Medvirkning og arbeidsprosesser (deler av dette arbeide er allerede startet opp)
- Møter med offentlige myndigheter (i hele planprosessen)
- Utarbeidelse av kart, handlingsdel og plandokumenter - 2019
- Høring og offentlig ettersyn av planforslag– våren 2020
- Ny politisk behandling/ evt. planvedtak– våren 2020

Framdriftsplan kan synes noe ambisiøs, og det må tas høyde for at ferdigstillelse kan bli noe utsatt.

8. Interkommunal kulturminneplan

Skaun kommune har sammen med Orkdal og Meldal kommuner og Museene i Sør-Trøndelag (Orkla Industrimuseum) og Trøndelag fylkeskommune etablert en regionhistorikerstilling for området Orkdal, Meldal og Skaun kommuner. Regionhistorikerstillingen vil være en sentral ressurs i arbeidet og bidra til faglighet, framdrift og utvikling.

Skaun kommune hadde planer om å lage en interkommunal kulturminneplan sammen med Orkdal og Meldal kommuner. Orkdal og Meldal har i ettertid konkludert med at de ønsker å vente med oppstart av kulturminneplanarbeidet til de er etablert som Orkland kommune, og Skaun kommune starter således opp med en egen plan kun for Skaun kommune.